

A.A.Abasov
magistrant, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Ayaz.Abasovv@gmail.com

Məqalə redaksiyaya daxil olub 29.01.2025

The article was received by editorial board on 29.01.2025

Статья принята к печати 29.01.2025

AZƏRBAYCANDA ALTERNATİV MİKROMALİYYƏ ALƏTLƏRİNİN İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Xülasə

Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətləri, xüsusilə kiçik və orta sahibkarlığın (KOS) dəstəklənməsi üçün əhəmiyyətli bir rol oynamaqdadır. Bu alətlər, ənənəvi maliyyə sistemindən xaric olan və daha çox qeyri-formal sektorlar üçün əlçatan olan maliyyə vasitələridir. Son illərdə ölkədə mikromaliyyə sahəsindəki inkişaf, bu alətlərin effektivliyini artırmağa yönəlik addımların atılmasını təmin etmişdir. İnternet əsaslı maliyyə platformaları, kriptovalyutalar və sosial şəbəkələr üzərindən təşkil edilən maliyyə fəaliyyətləri, bu sahədə ən çox inkişaf edən alternativ alətlər sırasındadır.

Alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı, iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətini artırmaq, işsizliyi azaltmaq və iqtisadi inkluzivliyi təmin etmək baxımından vacibdir. Bununla yanaşı, bu alətlərin geniş tətbiqi, ənənəvi bank xidmətlərinə əlçatanlığı çətin olan təbəqələrin maliyyə sisteminə integrasiyasını sürətləndirə bilər. Lakin, bu sahənin inkişafı müəyyən problemlərlə üzləşir, o cümlədən hüquqi tənzimləmə çətinlikləri, texnoloji infrastrukturaya olan tələblər və maliyyə savadlılığının artırılmasına ehtiyac duyulması. Alternativ mikromaliyyə alətlərinin gələcəkdə inkişafı, onların istifadəsinin genişləndirilməsi və keyfiyyətinin artırılması üçün dövlətin dəstəyi, xüsusi sektordan gələn investisiyalar və beynəlxalq əməkdaşlıq zəruridir. Bu addımlar, Azərbaycanın iqtisadiyyatının daha dayanıqlı və inkluziv inkişafına töhfə verə bilər.

Açar sözlər: alternativ mikromaliyyə, inkişaf perspektivləri, maliyyə sektoru, Azərbaycan.

GİRİŞ

Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı, ölkənin iqtisadiyyatının diversifikasiyası və sosial inkluzivliyin təmin edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Son illərdə kiçik və orta sahibkarlığın (KOS) maliyyə tələblərinin daha yaxşı qarşılınması üçün müxtəlif alternativ maliyyə vasitələrinin tətbiqi genişlənməmişdir. Bu alətlər, xüsusən bank xidmətlərindən kənarda qalaraq, qeyri-formal sektorlarda fəaliyyət göstərən sahibkarlara və vətəndaşlara daha əlverişli maliyyə imkanları təqdim edir. Bu baxımdan alternativ mikromaliyyə alətlərinin tədqiqi ölkənin maliyyə sisteminin inkişafı və iqtisadiyyatın dayanıqlılığını artırmaq baxımından aktualdır.

Tədqiqatın əsas məqsədi, Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişaf perspektivlərini müəyyənləşdirmək, bu alətlərin iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrindəki rolunu təhlil etmək və onların istifadəsinin qarşısındakı əsas maneələri müəyyən etməkdir. Tədqiqatın vəzifələri arasında alternativ mikromaliyyə alətlərinin növlərinin təhlili, mövcud qanunvericilik və institusional mühitin qiymətləndirilməsi, həmçinin bu alətlərin effektivliyini artırmağa yönəlik təkliflərin hazırlanması yer alır.

Tədqiqatda tətbiq edilən metodologiya əsasən kvantitativ və keyfiyyət metodlarının birləşdirilməsinə əsaslanır. Bu çərçivədə müsahibə metodundan istifadə edilərək, "Rahat Həyat" şirkətinin adını vermək istəməyən maliyyə mütəxəssisi ilə müsahibə keçirilmişdir. Həmçinin, beynəlxalq təcrübələr və nəzəri yanaşmalar da nəzərdən keçirilmişdir.

Tədqiqatın məhdudiyyətləri arasında Azərbaycandakı alternativ mikromaliyyə alətlərinin hələ inkişaf etməkdə olan sahə olması və bununla əlaqəli məlumatların məhdudluğu göstərilə bilər. Eyni zamanda, bəzi alətlərin hüquqi tənzimlənməsi ilə bağlı mövcud boşluqlar, tədqiqatın nəticələrinin geniş tətbiqini çətinləşdirir.

Bu tədqiqatın əsasında istifadə olunan əsas istinadlar arasında müasir iqtisadiyyatın mikromaliyyə alətləri ilə bağlı elmi nəşrlər, beynəlxalq təşkilatların və mütəxəssislərin təklifləri və ölkə daxilindəki maliyyə sahəsi ilə əlaqəli dövlət qurumlarının araşdırmaları yer alır. Bu mənbələr, tədqiqatın elmi və praktik əhəmiyyətini artırmaq məqsədilə əsaslı şəkildə analiz edilmişdir.

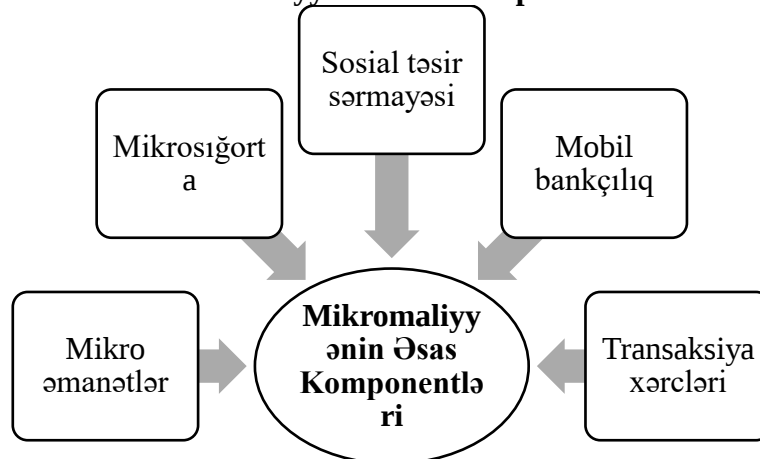
ƏSAS HİSSƏ

Alternativ mikromaliyyə maliyyə inklüzivliyini təşviq etmək üçün kritik bir vasitə kimi ortaya çıxdı, xüsusən də ənənəvi bank sistemlərinə çıxışın məhdud olduğu az xidmət göstərən icmalarda. Bu maliyyə xidmətləri aztəminatlı şəxslərin, kiçik sahibkarların və marjinal qrupların unikal ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulub. Alternativ mikromaliyyə konsepsiyası yoxsulları gücləndirən və iqtisadi inkişafı təşviq edən bir sıra maliyyə məhsullarını özündə birləşdirən mikro kreditdən kənara çıxır (Morduch, 1999). Bu sənəd mikro kredit, mikro əmanət, mikro sığorta, sosial təsir investisiyaları və rəqəmsal mikromaliyyə də daxil olmaqla alternativ mikromaliyyənin əsas komponentlərini araşdırır.

Alternativ Mikromaliyyənin Əsas Komponentləri

Ənənəvi bankçılıq imkanları olmayan fiziki şəxslərə kiçik kreditlərin verilməsi mikro kredit, çox vaxt alternativ mikromaliyyənin təməl daşı kimi qəbul edilir. Mikro kreditlər adətən minimal girovla təklif olunur və alıcılara kiçik biznes qurmağa və ya genişləndirməyə kömək etmək üçün nəzərdə tutulub. Yunusun (2007) qabaqcıl işində Banqladeşdə Grameen Bank tərəfindən hazırlanmış mikro kredit proqramları sahibkarlığı inkişaf etdirməklə yoxsulluğu azaltmaq üçün mikromaliyyənin potensialını nümayiş etdirmişdir.

Sxem 1. Mikromaliyyənin əsas komponentləri

Mənbə: Robinson, 2001

Morduch (1999) iddia etdiyi kimi, mikro kredit məhdudiyyətsiz deyil. O, bir çox kontekstlərdə iqtisadi imkanların genişləndirilməsi üçün effektiv vasitə olduğunu sübut etsə də, mikro kredit proqramlarının müvəffəqiyyəti yerli sosial-iqtisadi şərait, kreditlərin qaytarılması imkanları və mikromaliyyə institutlarının (MMİ) davamlılığı kimi amillərdən çox asılıdır.

Mikro əmanətlər aşağı gəlirli şəxslərə adətən pulsuz olan və ya minimum ödənişləri olan hesablarda az miqdarda pul saxlamağa imkan verir. Alternativ mikromaliyyənin bu komponenti yoxsullar üçün təhlükəsiz əmanət seçimlərinin olmaması ilə bağlıdır. Robinson (2001) qeyd edir ki, mikro əmanət məhsulları aşağı gəlirli insanlar arasında maliyyə təhlükəsizliyinin yaradılması üçün vacibdir və onlara gələcək ehtiyaclar, o cümlədən təhsil, səhiyyə və biznes investisiyaları üçün vəsait toplamaq imkanını verir.

Mikro-əmanət proqramları tez-tez mikro kreditlər kimi digər mikromaliyyə məhsulları ilə əlaqələndirilir və maliyyə inklüzivliyinə vahid yanaşma yaradır. Morduxa (1999) görə, əmanətlərə

çıxış maliyyə dayanıqlığının artırılmasında və fərdlərə gözlənilməz hadisələrin öhdəsindən gəlməyə kömək edən əsas amildir.

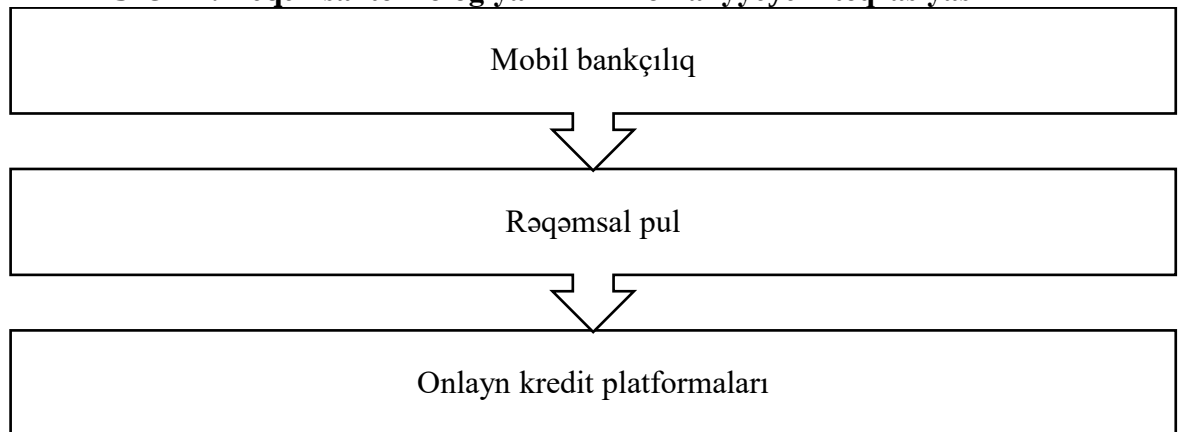
Mikrosığorta aşağı gəlirli əhalini xəstəlik, ölüm və ya təbii fəlakətlər kimi risklərdən qorumaq məqsədi daşıyan kiçik miqyaslı sığorta məhsullarına aiddir. Churchill (2006) təklif edir ki, mikro sığorta böhran zamanı təhlükəsizlik şəbəkəsi təklif etməklə yoxsullar arasında həssaslığı azaltmaq potensialına malikdir. Ənənəvi sığorta məhsulları aztəminatlı şəxslər üçün çox baha olsa da, mikro sığorta əlverişli alternativ təqdim edir.

Praktikada müxtəlif ölkələrdə sağlamlıq, həyat və kənd təsərrüfatı risklərini ödəmək üçün mikro sığorta sxemləri tətbiq edilmişdir. Meagher və Kazi (2019) Şərqi Afrikada mikro sığortanın rolunu, xüsusən də məhsul çatışmazlığı ilə bağlı maliyyə risklərini azaltmağa kömək edən kənd təsərrüfatı sığortası proqramlarının genişləndirilməsini araşdırır.

Sosial təsir sərmayəsi maliyyə gəlirləri ilə yanaşı sosial faydalar yaratmağa çalışan alternativ mikromaliyyə çərçivəsində böyüyən sektordur. Nicholls və başqalarına görə (2015), sosial təsir sərmayələri mikromaliyyə, səhiyyə və təhsil kimi sektorları hədəfləyir, burada maliyyə gəlirləri çox vaxt cüzi olur, lakin sosial dəyəri əhəmiyyətlidir. Maliyyə məqsədlərini sosial məqsədlərlə uyğunlaşdırmaqla sosial təsir sərmayəsi mikromaliyyə institutlarının və aşağı gəlirli əhaliyə xidmət göstərən digər müəssisələrin inkişafı üçün lazım olan kapitalı təmin edə bilər.

İnvestisiyaların bu forması ənənəvi inkişaf maliyyəsini tamamlayır və xüsusilə mürəkkəb sosial problemləri həll edən innovativ mikromaliyyə həllərinin maliyyələşdirilməsində effektiv ola bilər.

Sxem 2. Rəqəmsal texnologiyanın mikromaliyyəyə inteqrasiyası

Mənbə: Meagher və Kazi, 2019

Rəqəmsal texnologiyanın mikromaliyyəyə inteqrasiyası mobil bankçılıq, rəqəmsal pul kisələri və onlayn kredit platformalarını əhatə edən rəqəmsal mikromaliyyə həllərinin inkişafına gətirib çıxardı. Bu yeniliklər yoxsullar üçün maliyyə xidmətlərinin əlçatanlığını və səmərəliliyini xeyli artırmışdır. Meagher və Kazi (2019) mobil bankçılığın uzaq və kənd yerlərində maliyyə çıxışını genişləndirdiyi Şərqi Afrikada M-Pesa kimi mobil pul xidmətlərinin transformativ rolunu vurğulayır.

Transaksiya xərclərini azaltmaqla və coğrafi maneələri aradan qaldırmaqla rəqəmsal mikromaliyyə əvvəllər heç vaxt mümkün olmayan miqyasda maliyyə inklüzivliyini təmin edir. Robinson (2001) iddia edir ki, mikromaliyyənin rəqəmsal transformasiyası daha sürətli, daha təhlükəsiz və daha inklüziv maliyyə sistemlərini asanlaşdıran oyun dəyişdiricidir.

Nəticədə, alternativ mikromaliyyə dünya miqyasında aşağı gəlirli əhalinin maliyyə təcridini həll etmək üçün həlledici mexanizm olduğunu sübut etdi. Mikro kredit, mikro əmanət, mikro sığorta, sosial təsir sərmayələri və rəqəmsal innovasiyaları birləşdirərək, sahə əhatə dairəsini və potensialını genişləndirdi.

Bununla belə, ədəbiyyatda sübut olunduğu kimi, bu proqramların uğuru yerli şəraitdən, normativ bazalardan və mikromaliyyə institutlarının uyğunlaşma qabiliyyətindən asılıdır. Alternativ mikromaliyyə modellərində davamlı tədqiqat və inkişaf daha çox maliyyə inklüzivliyinə nail olmaq və davamlı inkişafı dəstəkləmək üçün vacibdir.

Alternativ Mikromaliyyə Alətlərinin Növləri və Əhəmiyyəti

Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətləri, ənənəvi bank xidmətlərindən fərqli olaraq, daha az rəsmi və daha çevik maliyyə xidmətləri təqdim edir. Bu alətlər, əsasən kiçik və orta sahibkarlığın (KOS) və maliyyə xidmətlərinə əlçatanlığı olmayan şəxslərin ehtiyaclarını ödəmək məqsədini güdür.

Ən çox yayılmış alternativ mikromaliyyə alətləri arasında mikro kreditlər, peer-to-peer (P2P) maliyyələşdirmə, kriptovalyutalar və mobil maliyyə xidmətləri yer alır. Bu alətlər, ənənəvi maliyyə sektoru ilə müqayisədə daha az bürokratik maneələrlə qarşılaşır və daha sürətli, əlverişli şərtlərlə maliyyə dəstəyi təklif edir (Ghosh, 2015).

Azərbaycanda Alternativ Mikromaliyyə Alətlərinin İnkişaf Səviyyəsi

Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı son illərdə artmışdır. Ölkədə mobil maliyyə xidmətləri və fintech şirkətlərinin sayının artması, xüsusilə gənc sahibkarlar və startaplar üçün böyük potensial yaradıb. Lakin, bu sahənin inkişafı qarşısında bir neçə çətinlik də mövcuddur.

Bunlara qanunvericilikdəki boşluqlar, texnoloji infrastrukturaya olan tələblər və maliyyə savadlılığının artırılmasına ehtiyac daxildir (McKinsey & Company, 2021). Həmçinin, ənənəvi bank sektorunun hələ də bazarda dominant mövqeyə sahib olması, alternativ mikromaliyyə alətlərinin genişləndirilməsi üçün əlavə dəstək tələb edir (Central Bank of Azerbaijan, 2021).

Hüquqi və İnstitusional Çərçivə

Alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı üçün uyğun hüquqi və institusional mühitin yaradılması vacibdir. Azərbaycanda hazırda mikromaliyyə və fintech sahələrində fəaliyyət göstərən qanunvericilik hələ tam olaraq formalaşmamışdır. Bu sahənin effektiv tənzimlənməsi, investorların etibarını qazanmaq və alətlərin davamlı inkişafını təmin etmək üçün vacibdir. Hüquqi boşluqların aradan qaldırılması, həmçinin dövlətin və müstəqil qurumların təşviqi ilə alternativ mikromaliyyə alətlərinin geniş tətbiqinə zəmin yaradıla bilər (Azerbaijan National Bank, 2020).

Beynəlxalq Təcrübələr və Azərbaycanda Potensialı

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, alternativ mikromaliyyə alətləri inkişaf etmiş ölkələrdə iqtisadi inkluzivliyi təmin etmək və KOS-ların inkişafını sürətləndirmək üçün müsbət nəticələr vermişdir. Məsələn, Çin və Hindistan kimi ölkələrdə, peer-to-peer (P2P) kreditləşməsi və mobil maliyyə xidmətləri geniş yayılmışdır (FSB, 2019). Azərbaycanda da bu təcrübələrin tətbiqi, qeyri-formal sektorları daha da inkluziv edərək iqtisadiyyatda mühüm dəyişikliklərə səbəb ola bilər (World Bank, 2020).

Qarşılaşılan Maneələr və Təkliflər

Alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı bir sıra maneələrlə üzləşir. Bu maneələr arasında ən böyük çətinliklərdən biri hüquqi tənzimləmənin olmaması, ikinci isə maliyyə savadlılığının zəifliyidir. Həmçinin, texnoloji infrastrukturaya olan yüksək tələblər, xüsusən də internetin və mobil texnologiyaların geniş yayılmadığı ərazilərdə problemlər yarada bilər. Bu məsələlərin həlli üçün bir neçə təklif irəli sürülür: Hüquqi tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi və xüsusi qanunvericilik çərçivələrinin yaradılması, mobil və internet bankçılıq xidmətlərinin artırılması, alternativ mikromaliyyə alətlərinə dair maarifləndirmə kampaniyalarının həyata keçirilməsi (Kumar & Sethi, 2018).

Müsahibə nəticəsi

Bu müsaibə, "Rahat Həyat" şirkətinin adını vermək istəməyən maliyyə mütəxəssisi ilə onlayn platforma vasitəsilə həyata keçirilmişdir. Müsaibə, alternativ mikromaliyyə alətlərinin Azərbaycanda inkişafı və bu alətlərin kiçik və orta sahibkarlığa təsiri mövzusunda aparılmışdır. Onlayn müsaibə, mütəxəssisin vaxt məhdudiyyətləri və anonim qalmaq istəyi səbəbilə rahat şəkildə icra edilib.

Müsaibənin müddəti təxminən 30 dəqiqə olub, 5 əsas sualdan ibarət olub. Bu suallar, alternativ mikromaliyyə alətlərinin mövcud vəziyyəti, inkişaf perspektivləri, qarşılaşılan çətinliklər və hüquqi tənzimləmələrin rolu haqqında məlumatları əhatə edir.

Cədvəl 1

Müsaibə sualları

Sual No	Suallar
---------	---------

1	Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafını necə qiymətləndirirsiniz?
2	Bu sahədə qarşılaşılan əsas problemlər hansılardır?
3	Alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı üçün nə kimi hüquqi tənzimləmələr edilməlidir?
4	Dövlətin bu sahədəki rolu necə olmalıdır?
5	Bu sahənin inkişafı Azərbaycanda iqtisadiyyata necə təsir edəcək?

Mənbə: müəllif tərəfindən müsahibə əsasında hazırlanmışdır

Cədvəl 2

Müsahibə cavabları

Sual No	Cavab
1	Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətləri, xüsusilə fintech sektoru son illərdə inkişaf edib. Mikro kreditlər və P2P xidmətlər getdikcə daha çox istifadə olunur. Lakin hələ də qanunvericilikdəki boşluqlar və texnoloji infrastruktur problemləri mövcuddur.
2	Ən böyük problem qanunvericilikdəki boşluqlar və tənzimləmə çətinlikləridir. Həmçinin, texnoloji infraqurkura olan yüksək tələblər və maliyyə savadlılığının zəif olması da inkişafı ləngidir.
3	Mikro maliyyə xidmətlərinə aid xüsusi qanunvericilik hazırlanmalı, P2P kreditləşmə və digər alətlər üçün nəzərdə tutulan tənzimləmələr dəqiqləşdirilməlidir. Bununla yanaşı, vergi stimulları tətbiq edilməlidir.
4	Dövlət, alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafını dəstəkləmək üçün hüquqi çərçivə yaratmalı və maliyyə savadlılığını artırmaq üçün maarifləndirmə proqramları keçirməlidir.
5	Alternativ mikromaliyyə alətləri iqtisadiyyatı şaxələndirərək, kiçik və orta sahibkarlığı daha əlverişli maliyyə resursları ilə təmin edəcək. Bu da işsizlik səviyyəsinin azalmasına və yeni iş yerlərinin yaranmasına səbəb olacaq.

Mənbə: müəllif tərəfindən müsahibə əsasında hazırlanmışdır

Bu onlayn müsahibə, Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı və qarşılaşılan çətinliklərə dair dəyərli məlumatlar təqdim etmişdir. Müsahibəçi, alternativ mikromaliyyə alətlərinin bazarda genişlənməsi üçün hüquqi tənzimləmələrin təkmilləşdirilməsinin və dövlətin dəstəkləyici tədbirlərinin vacib olduğunu vurğulamışdır. Bununla yanaşı, texnoloji infraqurkurun gücləndirilməsi və maliyyə savadlılığının artırılması sahədəki inkişafı sürətləndirə bilər. Ümumilikdə, bu alətlərin inkişafı Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlığın və iqtisadiyyatın ümumi güclənməsinə mühüm töhfə verə bilər.

NƏTİCƏ

Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı, ölkə iqtisadiyyatının şaxələnməsi və kiçik və orta sahibkarlığın dəstəklənməsi baxımından böyük potensiala malikdir. Müsahibədə əldə

edilən nəticələr göstərir ki, bu alətlərin inkişafı üçün ən böyük maneələrdən biri hüquqi və tənzimləmə çətinlikləridir.

Əlavə olaraq, texnoloji infrastrukturun inkişafı və maliyyə savadlılığının artırılması da bu alətlərin daha geniş istifadəsini təmin edəcəkdir. Dövlətin, özəl sektorun və maliyyə qurumlarının birgə əməkdaşlığı, alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafını sürətləndirə və ölkə iqtisadiyyatını daha inklüziv və dayanıqlı hala gətirə bilər.

Alternativ mikromaliyyə alətləri, xüsusilə KOS-ların maliyyə ehtiyaclarını qarşılayan və onlara daha əlverişli şərtlərlə maliyyə resursları təqdim edən bir model kimi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bununla yanaşı, bu alətlərin tətbiqi, iqtisadiyyatda işsizliyin azaldılmasına, yeni iş yerlərinin yaranmasına və ümumilikdə iqtisadi artımın sürətlənməsinə səbəb ola bilər. Bu sahədəki inkişaf üçün uyğun hüquqi çərçivənin yaradılması, dövlətin təşviq siyasətinin gücləndirilməsi və maliyyə savadlılığının artırılması əsas faktorlar olaraq qalır.

Nəticə olaraq, Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı, həm iqtisadi, həm də sosial baxımdan mühüm nəticələr verə bilər. Bu, yalnız kiçik və orta sahibkarlığın inkişafını dəstəkləmək üçün deyil, həm də geniş əhali qruplarının maliyyə xidmətlərinə çıxışını artırmaq baxımından böyük bir fürsətdir.

Alternativ mikromaliyyə alətlərinin genişləndirilməsi, həmçinin qeyri-formal sektorlarda fəaliyyət göstərən iş adamlarına maliyyə daxilolmalarını asanlaşdırmaq üçün böyük bir imkan yaradır. Beləliklə, ənənəvi bank xidmətlərindən kənarda qalan əhali və bizneslər üçün maliyyə resurslarına çıxış daha əlçatan hala gəlir. Bu, xüsusilə kənd və ətraf bölgələrdə yaşayan sahibkarlar üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanda bu alətlərin inkişafı ilə, banklaşdırılmayan əhəlinin maliyyə sistemində integrasiyası sürətlənəcəkdir. Müsahibə nəticələrinə əsaslanaraq, bu sahənin inkişafında dövlətin rolu xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Dövlət, yalnız qanunvericilik və tənzimləmə ilə deyil, eyni zamanda uyğun vergi stimullarını tətbiq edərək və maliyyə texnologiyalarını təşviq edərək bu sektoru daha da irəlilədə bilər.

Dövlət tərəfindən verilən dəstək, həmçinin sosial və iqtisadi inklüzivliyi artıracaq və qeyri-rəsmi sektorda çalışan insanları hüquqi maliyyə bazarına daxil edəcəkdir. Həmçinin, mütəxəssis qeyd etdi ki, bu sahənin davamlı inkişafı üçün xüsusi təhsil və maarifləndirmə proqramlarının həyata keçirilməsi vacibdir. Sahibkarlar və cəmiyyətin maliyyə savadlılığını artırmaq məqsədilə təbliğat və maarifləndirmə işlərinin gücləndirilməsi, insanların alternativ mikromaliyyə alətlərindən daha yaxşı istifadə etmələrini təmin edəcəkdir. Bu cür təşəbbüslər, daha böyük və dayanıqlı iqtisadi nəticələrə gətirib çıxaracaq.

Nəticə olaraq, Azərbaycanda alternativ mikromaliyyə alətlərinin inkişafı, yalnız iqtisadiyyatın şaxələnməsinə deyil, həm də sosial rifahın artırılmasına ciddi töhfələr verə bilər. Bu alətlər, maliyyə bazarlarının daha inklüziv və əlçatan olmasına imkan tanıyacaq, iqtisadi böyümə və iş yerlərinin artmasına səbəb olacaqdır. Ancaq bu inkişafın davamlı və effektiv olabilməsi üçün həm dövlət, həm də özəl sektor tərəfindən müvafiq dəstək və tənzimləmələr həyata keçirilməlidir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Churchill, C. (2006). Push or Pull? Micro-insurance Distribution Channels. Microinsurance Centre.
2. Meagher, K., & Kazi, S. (2019). Mobile money and financial inclusion in East Africa. World Development, 123, 1-14.
3. Morduch, J. (1999). The microfinance promise. Journal of Economic Literature, 37(4), 1569-1614.
4. Nicholls, A., Paton, R., & Nicholls, J. (2015). Social impact investment: A new frontier for social enterprise. Oxford University Press.
5. Robinson, M. S. (2001). The microfinance revolution: Sustainable finance for the poor. World Bank.

6. Yunus, M. (2007). Banker to the poor: Micro-lending and the battle against world poverty. PublicAffairs.
7. Azerbaijan National Bank. (2020). The regulatory framework for microfinance and fintech in Azerbaijan. Azerbaijan National Bank.
8. Central Bank of Azerbaijan. (2021). Banking sector overview and the role of alternative financial tools. Central Bank of Azerbaijan.
9. FSB. (2019). Financial Stability Board report on peer-to-peer lending and mobile financial services. Financial Stability Board.
10. Ghosh, S. (2015). Alternative finance: A critical review of the growing sector. Journal of Financial Innovation, 10(2), 112-130.
11. Kumar, V., & Sethi, V. (2018). Challenges and opportunities in the development of alternative microfinance in emerging markets. International Journal of Financial Studies, 6(4), 1-15.
12. McKinsey & Company. (2021). The impact of fintech on financial inclusion in Azerbaijan: Current state and future opportunities. McKinsey & Company.
13. World Bank. (2020). Global report on alternative finance and its potential in emerging economies. World Bank Report.

A.A.Abasov

master student, Azerbaijan State University of Economics

Prospects for the development of alternative microfinance instruments in Azerbaijan

Abstract

Alternative microfinance instruments play an important role in Azerbaijan, especially for supporting small and medium-sized businesses (SMEs). These instruments are financial instruments that are excluded from the traditional financial system and are more accessible to non-formal sectors. In recent years, developments in the field of microfinance in the country have ensured the adoption of steps aimed at increasing the effectiveness of these instruments. Financial activities organized through internet-based financial platforms, cryptocurrencies and social networks are among the alternative instruments that are developing the most in this area.

The development of alternative microfinance instruments is important in terms of increasing the competitiveness of the economy, reducing unemployment and ensuring economic inclusion. At the same time, the widespread introduction of these tools can accelerate the integration into the financial system of those layers that are difficult to access to traditional banking services. However, the development of this area faces certain problems, including the difficulties of Legal Regulation, the requirements for technological infrastructure and the need to improve financial literacy. State support, investments from the private sector and international cooperation are necessary for the future development of alternative microfinance instruments, expanding their use and improving their quality. These steps can contribute to the more sustainable and inclusive development of Azerbaijan's economy.

Keywords: *alternative microfinance, development prospects, financial sector, Azerbaijan.*

А.А.Абасов

магистрант, Азербайджанский Государственный Экономический Университет

Перспективы развития альтернативных инструментов микрофинансирования в Азербайджане

Резюме

Альтернативные инструменты микрофинансирования играют важную роль в Азербайджане, особенно для поддержки малого и среднего бизнеса (МСБ). Эти инструменты

являются финансовыми инструментами, которые исключены из традиционной финансовой системы и более доступны для неформального сектора. В последние годы изменения в сфере микрофинансирования в стране привели к принятию мер, направленных на повышение эффективности этих инструментов. Финансовая деятельность, организованная с помощью интернет-финансовых платформ, криптовалют и социальных сетей, относится к числу альтернативных инструментов, которые наиболее активно развиваются в этой области.

Развитие альтернативных инструментов микрофинансирования важно с точки зрения повышения конкурентоспособности экономики, снижения безработицы и обеспечения экономической интеграции. В то же время широкое внедрение этих инструментов может ускорить интеграцию в финансовую систему тех слоев населения, которым трудно получить доступ к традиционным банковским услугам. Однако развитие этого направления сталкивается с определенными проблемами, включая трудности правового регулирования, требования к технологической инфраструктуре и необходимость повышения финансовой грамотности. Государственная поддержка, инвестиции частного сектора и международное сотрудничество необходимы для дальнейшего развития альтернативных инструментов микрофинансирования, расширения их использования и повышения качества. Эти шаги могут способствовать более устойчивому и инклюзивному развитию экономики Азербайджана.

Ключевые слова: альтернативное микрофинансирование, перспективы развития, финансовый сектор, Азербайджан.